

DOI 10.33930/ed.2019.5007.27(10)-6

УДК 37.014.25:339.9

РОЗВИТОК ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ОСНОВНИХ ВИКЛИКІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

DEVELOPMENT OF EDUCATION IN THE CONTEXT OF THE MAIN CHALLENGES OF GLOBALIZATION

I. М. Силадій

Актуальність теми дослідження. Одним з найважливіших глобалізаційних процесів є входження України в загальноєвропейський освітній простір. Цей процес потребує глибокого осмислення і визначення стратегічних напрямків розвитку освітньої галузі. Освіта, визнається на даний момент найважливішою сферою людського буття і потребує постійної відповідності всім вимогам мінливого світу, а тому просто зобов'язана реагувати на будь-які трансформації суспільства. Такі її особливості як відсутність статичності і здатність до трансформації роблять дослідження глобалізації освіти вкрай актуальним і потребує постійного вивчення.

Постановка проблеми. Розгляд викликів глобалізації та інформаційної революції є одним з головних завдань сучасних наукових досліджень. Адже система освіти визнана сьогодні найважливішою сферою існування суспільства знань і має постійно відповідати на різні вимоги мінливого світу та реагувати на будь-які трансформації суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню глобалізаційних процесів в освіті присвячено праці В. Андріяш, В. Воронкової, І. Каленюк, О. Кивлюк, О. Назарчука, О. Петрович, В. Яковець. Розвиток освіти за умов інформаційної революції висвітлювалися в роботах О. Задорожної, О. Кивлюк, А. Корнеєвського, С. Сисоевої, Н. Батченко тощо.

Виклад основного матеріалу. Світовий досвід цивілізаційного

Urgency of the research. One of the most important globalization processes is Ukraine's entry into the European educational space. This process requires a deep understanding and definition of strategic directions for the development of the education sector. Education is currently recognized as the most important area of human existence and requires constant compliance with all the requirements of a changing world, and therefore is simply obliged to respond to any transformation of society. Its features such as lack of staticity and the ability to transform make the study of the globalization of education extremely relevant and requires constant study.

Target setting. Consideration of the challenges of globalization and the information revolution is one of the main tasks of modern scientific research. After all, the education system is recognized today as the most important area of existence of the knowledge society and must constantly meet the various requirements of a changing world and respond to any transformations of society.

Actual scientific researches and issues analysis. The works of V. Andriyash, V. Voronkova, I. Kalenyuk, O. Kyvliuk, O. Nazarchuk, O. Petrovich, V. Yakovets are devoted to the study of globalization processes in education. The development of education under the conditions of the information revolution was covered in the works of O. Zadorozhnaya, O. Kyvliuk, A. Korneevsky, S. Sysoeva, N. Batchenko and others.

The statement of basic material. The world experience of

розвитку найбільш передових країн світу засвідчує вирішальну роль освітньої сфери у становленні всього соціокультурного комплексу – модернізації виробництва, вдосконалення суспільних відносин, науки і культури, які забезпечують сталий розвиток суспільства, входження індустріальних країн у стадію постіндустріального інформаційного суспільства.

Освітні системи завжди орієнтувалися на потреби суспільства і, незважаючи на відому консервативність, відгукувалися на зміни. Поняття “глобалізація освіти” означає процес входження освітньої системи в європейську зону вищої освіти і стандартизацію вимог: порівнянність ступенів, єдину систему залікових балів, академічну мобільність, оцінку якості освіти.

Глобалізований світ – це відкритий світ, але не рівний. Нові виклики в системі підготовки людини до життя не в останню чергу зумовлені соціокультурною динамікою, яка постійно прискорюється під тиском глобалізації й інформаційної революції. Тому сьогодні важливо знати основні вектори впливу глобалізації та інформатизації не тільки на розвиток сучасного суспільства загалом, але й на розгортання його системи освіти зокрема. Соціальна стратифікація держав поглиблюється тим стрімкіше, чим швидше відбувається викачування із відсталих країн матеріальних, фінансових, інтелектуальних, людських ресурсів і талантів.

Висновки. В умовах пошуку суспільством ефективної освітньої політики і необхідності переходу до гнучких високотехнологічних освітніх систем виникає необхідність застосування новітніх інформаційно-комунікаційних технологій. Водночас спрямовані на виробництво знання інноваційні процеси спричиняють зміни змісту, методів та форм навчання і призначення сучасного педагога. В таких динамічних умовах

civilizational development of the most advanced countries of the world testifies to the crucial role of the educational sphere in the formation of the whole sociocultural complex – modernization of production, improvement of social relations, science and culture, ensuring sustainable development of society, entry of industrial countries into the stage of post-industrial information society.

Educational systems have always focused on the needs of society and, despite the known conservatism, responded to the changes. The concept of “globalization of education” means the process of entry of the educational system into the European Higher Education Area and standardization of requirements: comparability of degrees, a single system of credit points, academic mobility and assessment of the quality of education.

The globalized world is an open world, but not an equal one. New challenges in the system of human preparation for life are not least due to socio-cultural dynamics, which is constantly accelerating under the pressure of globalization and the information revolution. Therefore, today it is important to know the main vectors of globalization and informatization not only on the development of modern society in general but also on the development of its education system in particular. The social stratification of states deepens faster than material, financial, intellectual, human resources and talents are pumped out of backward countries.

Conclusion. In the context of society's search for an effective educational policy and the need to move to flexible high-tech educational systems, there is a need to use the latest information and communication technologies. At the same time, innovative processes aimed at the production of knowledge cause changes in the content, methods and forms of teaching and appointment of the modern teacher. In such dynamic

неминучими виявляється певні загрози, подолання яких – завдання освіти, що модернізується.

Ключові поняття: освіта, модернізація освіти, глобалізація, виклики глобалізації.

conditions, certain threats are inevitable, overcoming which is the task of modernizing education.

Keywords: education, modernization of education, globalization, challenges of globalization.

Актуальність теми дослідження. Одним з найважливіших глобалізаційних процесів є входження України в загальноєвропейський освітній простір. Цей процес потребує глибокого осмислення і визначення стратегічних напрямків розвитку освітньої галузі. Вивчення глобалізації освіти постійно розкриває нові можливості для продовження розроблення цієї теми, так як дана сфера є вкрай гнучкою, своєчасно реагує на нові виклики сучасного світу, які продовжують постійно виникати і впливати на галузь освіти, яка в свою чергу реагує на них і змінюється відповідно до нових умов, породжуючи цим нові напрямки вивчення всіх аспектів глобалізації.

Освіта, визнається на даний момент найважливішою сферою людського буття і потребує постійної відповідності всім вимогам мінливого світу, а тому просто зобов'язана реагувати на будь-які трансформації суспільства. Такі її особливості як відсутність статичності і здатність до трансформації роблять дослідження глобалізації освіти вкрай актуальним і потребує постійного вивчення.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. “Як провідна тенденція сучасного розвитку глобалізація докорінно змінює зовнішнє середовище діяльності освітніх закладів, яким притаманні висока невизначеність, загальна взаємна зв'язність і гостра конкуренція” [5, с. 73]. Розгляд викликів глобалізації та інформаційної революції є одним з головних завдань сучасних наукових досліджень. Адже система освіти визнана сьогодні найважливішою сферою існування суспільства знань і має постійно відповідати на різні вимоги мінливого світу та реагувати на будь-які трансформації суспільства. Безліч процесів, які відбуваються в усьому світі, характеризуються практично повною ідентичністю, що дозволяє трактувати їх з позиції глобалізації. А щодо цих тенденцій у сфері освіти, то їх кількість досить обмежена в силу специфіки галузі застосування, що дозволяє їх класифікувати і виділити з більшою точністю. Основним двигуном прогресу і найбільшою цінністю у світі визнаються знання, тому система освіти кожної держави, яка прагне до поступального розвитку повинна відповідати деяким загальним для всього світу вимогам, щоб відповідати тим умовам, які на освіту покладає і нова система економіки, і нова система міжнародного устрою, і потреби самої держави. “Існуюча система освіти в Україні не відповідає сучасним потребам не тільки держави, а й суспільства, й особистості, і це підкреслює необхідність зміни цієї ситуації. Основою розпочатої трансформації з'явилася глобалізація, яка через модернізацію системи освіти повинна змінити і уявлення суспільства про систему освіти, орієнтованої на побудову суспільства знань, основою якого має стати висок класний людський капітал, сформований системою освіти, яка модифікується згідно світовим вимогам” [13, с. 2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій з даної теми.

Дослідники визначають, що вплив об'єктивних чинників глобалізації на розвиток сучасного суспільства відбувається по декільком векторам. “По-перше, глобалізація істотно прискорює суспільні процеси практично у всіх народів, трансформує їх соціальні системи, але не відмінює їх. З одного боку, цей процес дозволяє національним урядам успішніше вирішувати національні проблеми і відносно швидко перетворює окремі регіони, чи навіть всю планету у єдиний економічний та інформаційний простір, але з іншого, під впливом глобалізації створюються інші проблеми, конфлікти, протиріччя. По-друге, глобалізація активно сприяє диверсифікації управління на глобальному, регіональному і національному рівнях, але одночасно держава продовжує залишатися найважливішим, системоутворюючим ланцюгом у процесі прийняття і реалізації соціально значимих рішень. По-третє, глобалізація приводить до істотного підвищення соціальної відповідальності держави у її взаємовідносинах з громадянським суспільством, особливо у питаннях нормативно-правового регулювання і матеріальної підтримки останнього” [2, с. 24].

Сама сутність поняття “глобалізація” дотепер залишається об'єктом жвавих дискусій з боку науковців та філософів. Досить цікавим із теоретико-методологічної точки зору є аналіз сутності глобалізації, проведений російським ученим В. Єгоровим, який визначає “глобалізацію і як процес, і як окреме явище, яке базується на теорії самоорганізації (синергетики) і включає такі процеси, як відкритість та емерджентність (раптовість, неочікувана поява), незворотність такого процесу закладає основу нового бачення світу” [3, с. 31]. Таким чином, глобалізація виступає як певний синергетичний механізм, який утворюється внаслідок взаємодії елементів системи світового буття. В. Єгоров вважає, що глобалізація, перш за все, повинна забезпечити необхідну рівноправність, взаємодоповнення, синергетичне взаємопроникнення, тому необхідно знайти джерело космологічної відкритості, яка лежить в основі всезагальної самоорганізації.

З іншого боку, дослідник В. Андріяш стверджує, що “глобалізація є однією із форм суспільної свідомості, яка виникає тоді, коли люди розглядають себе як частину дійсно глобального цілого і відповідно приймають універсальність культурних смислів. Тобто глобалізація, виступаючи формою суспільної свідомості, призводить до суттєвих змін у психіці та моделях поведінки людей, оскільки “як правило, люди тяжіють до ідентифікації себе з якоюсь певною, чітко визначеною локальністю (етнічно-культурною або, принаймні, географічно-територіальною), і ці механізми ідентифікації базуються на протиставленні “свої-чужі” [1, с. 94]. В такому сенсі глобалізація призводить до кризи ідентичності та стимулює необхідність пошуку нової, заснованої на глобальному, планетарному мисленні.

“Глобалізація суспільства передбачає наступні зміни у три етапи: 1) усвідомлення необхідності та закономірності змін і визначення напряму перетворень; 2) усвідомлення відповідальності та підготовка тих, хто ці зміни реалізовуватиме; 3) поступова трансформація суспільства тими, хто вже сам готовий стати членом нового суспільства (інформаційного або ж суспільства знань) і консолідує довкола себе інших” [8, с. 193].

Отже, на початку ХХІ століття було визнано, що глобалізація є провідною тенденцією сучасного світу, в основі якої перебуває інтеграція

(об'єднання, уніфікація) особливого роду, якої людство ще не знало. Як зазначає В. Воронкова, в сучасній глобалізації експлікується інтеграція соціальних інститутів (установ, організацій), яка характеризується основними ознаками: “1) всебічність (багатоаспектність) – мається на увазі тенденція до інтеграції економічної, політичної і культурної; 2) масовість (“демократичність”) – втягнення в інтеграційний процес широкого загалу і тенденція до активної участі у цьому процесі всіх соціальних верств; 3) планетарність (глобальність у власному смислі) – тенденція до розповсюдження вказаних інтеграційних процесів на всю земну кулю (“інтеграція без кордонів”); 4) спонтанність (самоорганізація) – відсутність в інтеграційних процесах зовнішнього джерела у вигляді спеціального організатора, тобто самоорганізація як результат певного співвідношення порядку і хаосу, рівноваги і її відсутності, стійкості і нестійкості в розвитку складних відкритих нелінійних соціально-економічних систем” [2, с. 23].

Виклад основного матеріалу. Світовий досвід цивілізаційного розвитку найбільш передових країн світу засвідчує вирішальну роль освітньої сфери у становленні всього соціокультурного комплексу – модернізації виробництва, вдосконалення суспільних відносин, науки і культури, які забезпечують сталий розвиток суспільства, входження індустріальних країн у стадію постіндустріального інформаційного суспільства. У ХХІ столітті роль освіти для всіх країн ще більше зростає, виступаючи вирішальним чинником конкурентоспроможності країни на світовій арені. Саме освіта є інструментом впливу на ментальні цінності та пріоритети людей з урахуванням інтересів довгострокової і поточної соціальної практики. Саме освіта приймає основні виклики глобалізації, оскільки сучасна соціальна реальність, сприйняття якої характеризується в найзагальнішому вигляді крахом системи цінностей, відсутністю жорстко структурованих нормативних моделей потребує нових орієнтирів. “Освіта, в якій фіксується стійке, яке само потім транслюється в розвитку, інтуїтивно розуміється як якесь “рятувальне коло”, і саме тому освіта сьогодні стає об'єктом пильної уваги як з боку суспільства, так і з боку науки” [14, с. 89].

Освітні системи завжди орієнтувалися на потреби суспільства і, незважаючи на відому консервативність, відгукувалися на зміни. У 80-і рр. ХХ ст. позначився перехід розвинутих країн в постіндустріальну стадію, коли головною продуктивною силою виступають наука і нові технології, включаючи електронні. Освіта стає масовою. Відповідно виникає поняття “суспільство, засноване на знаннях”. Разом з тим в умовах глобалізації різко посилюється конкуренція у сфері освітніх послуг. Тому в світі починаються пошуки більш ефективної освітньої політики і здійснюється перехід до гнучких високотехнологічних освітніх систем на основі застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

“У суспільстві з інноваційною економікою важливе значення надається “виробництву знань” та працівнику, що застосовує ці знання. Завдання останнього – не тільки використовувати наявні знання, а й брати участь у виробництві нових знань на робочому місці, сприяючи зростанню ефективності своєї діяльності. Відповідно, змінюється і зміст освітнього процесу. Замість того щоб бути джерелом знань, викладач тепер повинен виступати в ролі керівника та організатора процесу навчання” [9, с. 113].

Очевидно, що реакцією на ці виклики повинна стати трансформація

соціальних інститутів, а освіта, як інститут випереджального розвитку фактично створює парадигмальні основи глобалізованого буття. До тенденцій розвитку освіти у глобалізованому світі І. Каленюк, наприклад, відносить наступні [6, с. 6]:

- “зростання значення освіти як фактору соціального розвитку в якості провідника знань та інформації;
- диференціацію джерел фінансування, перехід до широкого спектру джерел фінансування та отримання прибутку, підвищення ефективності використання коштів;
- інтернаціоналізацію освіти, уніфікацію, що необхідна для стандартизації та визнання дипломів;
- зміну вимог до змісту, методів, та форм навчального процесу;
- зміну організаційних форм освітньої діяльності;
- глобалізацію ринку освітніх послуг” [6, с. 6].

По суті, поняття “глобалізація освіти” означає процес входження освітньої системи в європейську зону вищої освіти і стандартизацію вимог: порівнянність ступенів, єдину систему залікових балів, академічну мобільність, оцінку якості освіти. “Супутніми чинниками процесу глобалізації стають стрімкий розвиток експорту освітніх послуг та навчання іноземних студентів, у тому числі дистанційне навчання засобами Інтернету, розвиток транснаціональної освіти, подолання національних кордонів і стирання мовних бар'єрів” [11, с. 216].

У цьому випадку головний виклик глобалізації – загроза втрати національної ідентичності країн на “користь” космополітизму, вестернізації, стандартизації, уніфікації традиційних культур в умовах інформаційної нерівності. Крім того, глобалізований світ – це відкритий світ, але не рівний. Соціальна стратифікація держав поглиблюється тим стрімкіше, чим швидше відбувається викачування із відсталих країн матеріальних, фінансових, інтелектуальних, людських ресурсів і талантів. За таких умов відсталі країни тепер залишаються відсталими назавжди. І хоча у сучасності відносини з країнами третього світу позбавлені рис традиційного рабства колоніальної епохи, але вони залишаються значною мірою не захищеними від наслідків глобалізації. О. Назарчук, дослідник проблем етики глобалізованого суспільства, зазначає, що “перекачування кваліфікованої робочої сили з країн, що розвиваються не сприймається в західних суспільствах як етична проблема” [12, с. 77]. Уряд і громадськість західних держав здебільшого турбує лише те, щоб в міграційному потоці впорядкувати “робочу” міграцію від міграції фахівців високого класу. Розвиток держави сьогодні, як ні коли раніше, залежить від системи освіти. Не може бути в країні, відсталій технічно, технологічно та фінансово, сучасної та відповідної викликам часу системи освіти, та й навпаки – там де система освіти базується на застарілих принципах індустріального суспільства та фінансується за остаточним принципом, не може бути розвиненої держави із гарними перспективами у глобалізованому світі. Саме тому головний виклик глобалізації – нагальна потреба модернізації системи освіти в напрямку створення високотехнологічної економіки знань та конкурентоспроможного фахівця.

Що стосується викликів та загроз безпосередньо до системи освіти, то більшість дослідників вважає, що вони носять переважно аксіологічний

характер [10, с. 12]. Виділяють принаймні три потенційні загрози з боку глобалізації. Насамперед, це зміщення акцентів в усвідомленні освіти і науки та формування нової концепції їх розуміння як елементів більш широкої “індустрії знань” з використанням знання як одного з економічних ресурсів. Освіта розуміється як приватне благо, яке приносить користь тим хто навчається, а тому освіта повинна оплачуватися як і інші послуги, тому що надання знання стає однією з комерційних угод. Ще одна загроза – професіоналізація, адже академічна освіта опиняється під загрозою, а цінність університетської освіти визначається за зовнішніми показниками, такими як працевлаштування випускників, їх соціальний статус, посада, заробітна платня тощо. За таких умов без належної уваги з боку держави страждають фундаментальні науки та зникають наукові школи, скорочується склад викладачів, за рахунок найбільш досвідчених науковців. Третя загроза – комерціалізація продукції наукових досліджень і завдяки цьому скорочення теоретичних досліджень на перевагу прикладних. Як зазначили у монографії С. Сисоєва та Н. Батченко, “задовольняючи фінансові потреби сьогодення, вищі навчальні заклади втрачають більше – авторитет у царині фундаментальних досліджень, які були, є і будуть візитівкою кожного університету” [15, с. 85].

Підвищення значення інформатизації та повсюдне поширення електронних технологій вимагають від вищих навчальних закладів своєчасного реагування на нові можливості в освіті. Емпіричні дані показують, що на даний момент інформатизація застосовується в таких формах як розвиток дистанційного навчання, створення інформаційних університетських середовищ, при цьому, загальний рівень інформаційної грамотності і потреб населення в цих технологіях залишається досить низьким. Концепція інформатизації тісно пов'язана з концепцією освіти через все життя, яка на сьогодні стає провідною ідеєю суспільства знань [13, с. 5].

Пов'язані з поширенням інформаційних технологій виклики зумовлюють не тільки необхідність бути на рівні таких технологій. Національна система вищої освіти, якщо вона хоче мати реальні конкурентні переваги в сучасному глобальному середовищі, повинна будуватися на адекватному використанні новітніх технологій і бути готовою реагувати на ті зміни, які ці технології несуть у навчальний процес. Технологізація освітньої галузі, дозволить вирішити питання “інтенсифікації процесу передачі знань та вивести на якісно новий рівень не тільки сам процес організації навчання, а й істотно впливатиме на сприйняття та засвоєння необхідної інформації” [4, с. 58]. Крім того “для української освіти особливо актуальним є питання щодо співвідношення глобалізму, інтеграції, що формалізують підходи до освіти, з національним характером освіти, культурно-історичними цінностями українського народу, його традиціями й духовністю. Саме виходячи з цієї дилеми, можна вибудувати ефективну освітню політику” [7, с. 266]. Сьогодні вища освіта, наприклад, змогла справитися з появою дистанційного навчання, адаптувавшись до його вимог. Адже нові технології якісно змінюють навчальний процес, який здійснюється без особистого спілкування викладача і студента. І саме на інформаційні технології покладається функція передачі знань і контролю за їх

засвоєнням [5, с. 76].

Бурхливий розвиток сучасних комп'ютерних технологій дозволяє практично необмежено накопичувати й обробляти інформацію, кількість якої зростає лавиноподібним чином, і практично миттєво передавати її з будь-якого куточка світу в інший. У зв'язку з цим виникає проблема відбору й використання потрібної інформації та відкидання непотрібної і навіть шкідливої. Крім того, сучасні інформаційні технології стрімко проникають у всі сфери діяльності людства, і жоден працівник вже не може обійтись без їх використання.

Висновки. Отже, наведені в роботі фактори поставили серйозні виклики перед системою освіти, яка без відповідного реформування вже не може забезпечити суспільні потреби в якості освіти підростаючого покоління. По-перше, стає зрозумілим, що за короткий період навчання в загальноосвітній школі чи вищому навчальному закладі не можна навчити всьому, що буде потрібно молодій людині в подальшому житті в швидкозмінному соціумі, а тому потрібно навчити вчитися. По-друге, необхідно формувати творчу самодостатню особистість, яка б легко пристосовувалась до постійних змін і безболісно їх сприймала. По-третє, освіта має сприяти мобільності тих, хто навчається, формувати в них здатність спілкуватися з представниками інших народів, уміння жити і співпрацювати з ними, терпимість до інших поглядів і переконань. По-четверте, необхідно не тільки долучати дітей до інформаційних технологій, а й формувати в них інформаційну культуру, уміння знаходити необхідну корисну інформацію і відкидати шкідливу, здатність використовувати потрібну інформацію для свого самовдосконалення та суспільних потреб [16]. Щоб сформувати у вихованців зазначені якості, сам педагог має постійно засвоювати і реалізовувати все нові й нові можливості сучасних інформаційних технологій.

Список використаних джерел:

1. Андріяш, ВІ 2013. Державна етнополітика України в умовах глобалізації, монографія. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 328 с.
2. Воронкова, ВГ 2012. 'Теоретико-методологічні засади розвитку сучасного соціуму в контексті синергетичної глобалізації', *Гуманітарний вісник ЗДІА*, № 50, с. 21 – 34.
3. Егоров, В, Еременко, А, Тескина, С & Дзугкоева, Н 2001. 'Интеллектуальный потенциал', *Государственная служба*, № 1 (11), с. 31.
4. Задорожна, ОМ 2020. 'Дистанційна освіта в Україні: реалії сьогодення', *Освітній дискурс : збірник наукових праць*, Київ : ТОВ "Науково-інформаційне агентство "Наука-технології-інформація", Випуск 24 (6), с. 56-67.
5. Каленюк, ІС., Куклін, ОВ & Ямковий, ВА 2015. 'Сучасні ризики розвитку вищої освіти в Україні', *Економіка України*, № 2 (639), с. 70-83.
6. Каленюк, ІС 2009. 'Університети в координатах глобального розвитку', *Вища школа*, № 9, с. 5-11.
7. Кивлюк, ОП 2014. 'Глобалізаційна спрямованість освітніх трансформацій', *Гілея: науковий вісник: збірник наукових праць*, Київ: ПП "Видавництво "Гілея", Випуск 88 (№ 9), с. 263-267.
8. Кивлюк, ОП 2014. 'Глобалізація та інформатизація освіти в предметному полі філософії освіти', *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: збірник наукових праць*, Запоріжжя: ЗДІА, Випуск 57, с. 192-200.

9. Кореневский, АВ & Узнародов, ИМ 2010. 'Модернизация образования: индивидуализация и междисциплинарность', *Высшее образование в России*, № 11, с. 113 –118.
10. Кремень, ВГ 2010. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі, Київ: "Знання" України, 519 с.
11. Муртазина, ГХ 2013. 'Модернизация в образовании: барьеры и пути из преодоления', *Известия Российского гос. пед. ун-та им. А. И. Герцена*, № 162, с. 214-220.
12. Назарчук, АВ 2003. Этика глобализирующегося общества, Москва : *Директмедиа Паблишинг*, 199 с.
13. Петрович, ОГ 2010. Современное российское высшее образование в контексте глобализации. Автореферат диссертации кандидата наук, *Саратовский гос. ун-т им. Н.Г.Чернышевского*, Саратов, 22 с.
14. Саркисян, ТН 2014. 'К вопросу о модернизации образования', *European science review*, № 3-4, с. 89 – 92.
15. Сисоєва, СО & Батченко, НГ 2011. 'Вища освіта України: реалії сучасного розвитку', *Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Київський ун-т ім. Б.Гринченка, Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України*, Київ: *ВД ЕКМО*, 368 с.
16. Яковець, В 2014. 'Глобалізаційні виклики і стратегічні цілі реформування освіти України', *Теорія та методика управління освітою: електронне наукове фахове видання*, № 3. Доступно: <http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_16/20.pdf>. [28 Жовтень 2020].

References:

1. Andriyash, VI 2013. Derzhavna etnopolitika Ukrayini v umovah globalizaciyi (State ethnopolitics of Ukraine in the conditions of globalization), monografiya. Mikolayiv : *Vid-vo ChDU im. Petra Mogili*, 328 s.
2. Voronkova, VG 2012. 'Teoretiko-metodologichni zasady rozvitku suchasnogo sociumu v konteksti sinergetichnoyi globalizaciyi (Theoretical and methodological principles of development of modern society in the context of synergetic globalization)', *Gumanitarnij visnik ZDIA*, № 50, s. 21 – 34.
3. Egorov, V, Eremenko, A, Teskina, S & Dzugkoeva, N 2001. 'Intellektualnyj potencial (Intellectual potential)', *Gosudarstvennaya sluzhba*, № 1 (11), s. 31.
4. Zadorozhna, OM 2020. 'Distancijna osvita v Ukrayini: realiyi sгодennya (Distance education in Ukraine: the realities of today)', *Osvitnij diskurs : zbirnik naukovih prac*, Kiyiv : *TOV "Naukovo-informacijne agentstvo "Nauka-tehnologiyi-informaciya"*, Vipusk 24 (6), s. 56-67.
5. Kalenyuk, IS, Kuklin, OV & Yamkovij, VA 2015. 'Suchasni riziki rozvitku vishoyi osviti v Ukrayini (Modern risks of higher education development in Ukraine)', *Ekonomika Ukrayini*, № 2 (639), s. 70-83.
6. Kalenyuk, IS 2009. 'Universiteti v koordinatah globalnogo rozvitku (Universities in the coordinates of global development)', *Visha shkola*, № 9, s. 5-11.
7. Kivlyuk, OP 2014. 'Globalizacijna spryamovanist osvitnih transformacij (Globalization orientation of educational transformations)', *Gileya: naukovij visnik: zbirnik naukovih prac*, Kiyiv: *PP "Vidavnistvo "Gileya"*, Vipusk 88 (№ 9), s. 263-267.
8. Kivlyuk, OP 2014. 'Globalizaciya ta informatizaciya osviti v predmetnomu poli filosofiyi osviti (Globalization and informatization of education in the subject field of philosophy of education)', *Gumanitarnij visnik Zaporizkoyi derzhavnoyi inzhenernoyi akademiyi: zbirnik naukovih prac*, Zaporizhzhya: *ZDIA*, Vipusk 57, s. 192-200.
9. Korenevskij, AV & Uzнародov, IM 2010. 'Modernizaciya obrazovaniya: individualizaciya i mezhdisciplinarnost (Modernization of education:

- individualization and interdisciplinarity)', *Vysshee obrazovanie v Rossii*, № 11, s. 113 –118.
10. Kremen, VG 2010. *Filosofiya lyudinocentrizmu v osvithomu prostori* (Philosophy of anthropocentrism in the educational space), Kiyiv: "Znannya" Ukrayini, 519 s.
  11. Murtazina, GH 2013. 'Modernizaciya v obrazovanii: barery i puti iz preodoleniya (Modernization in education: barriers and ways to overcome)', *Izvestiya Rossijskogo gos. ped. un-ta im. A. I. Gercena*, № 162, s. 214-220.
  12. Nazarchuk, AV 2003. *Etika globaliziruyushegosya obshestva* (Ethics of a globalizing society), Moskva : *Direktmedia Publishing*, 199 s.
  13. Petrovich, OG 2010. *Sovremennoe rossijskoe vysshee obrazovanie v kontekste globalizacii* (Modern Russian higher education in the context of globalization). Avtoreferat dissertacii kandidata nauk, *Saratovskij gos. un-t im. N.G.Chernyshevskogo*, Saratov, 22 s.
  14. Sarkisyan, TN 2014. 'K voprosu o modernizacii obrazovaniya (On the issue of modernization of education)', *European science review*, № 3-4, s. 89 – 92.
  15. Sisoyeva, SO & Batchenko, NG 2011. 'Visha osvita Ukrayini: realiyi suchasnogo rozvitku (Higher Education in Ukraine: Realities of Modern Development)', *Ministerstvo osviti i nauki, molodi ta sportu Ukrayini, Kiyivskij un-t im. B. Grinchenka, Nac. un-t bioresursiv i prirodozoristuvannya Ukrayini*, Kiyiv: VD EKMO, 368 s.
  16. Yakovec, V 2014. 'Globalizacijni vikliki i strategichni cili reformuvannya osviti Ukrayini (Globalization challenges and strategic goals of reforming education in Ukraine)', *Teoriya ta metodika upravlinnya osvitoyu: elektronne naukove fahove vidannya*, № 3. Dostupno: <http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_16/20.pdf>. [28 Zhovten 2020].